

BALTIJAS JŪRAS PIEKRASTES ZONAS ATTĪSTĪBA KĀ VIENS NO BŪTISKIEM FAKTORIEM VIETĒJĀS AINAVISKĀS SAVDABĪBAS SAGLABĀŠANĀ

J. Briņķis, I. Strautmanis, E. Bērziņš

Atslēgas vārdi: Teritoriju plānošana, telpiskās vides kvalitātes, telpiskā modelēšana, plānošanas monitorings

Tieksme sašaurināt Baltijas jūras piekrastes aizsargjoslas jēgu līdz vienkāršotai normatīvai izpratnei, nosakot aprobežojumus pēc atsevišķiem faktoriem, kas vērojama gan likumdošanas, gan vietējo aktivitāšu līmenī, var kļūst par vienu no nopietnākiem apdraudējumiem piekrastes unikalitātes saglabāšanā. Dabas un kultūrvēsturiskās ainavas neatgriezeniski zaudē telpisko loģiku, fragmentācija un psiholoģiskā atsvešināšanās deformē ainavu un bieži rada gan emocionālas, gan fiziskas barjeras publisko tiesību realizēšanai.

Līdzšinējie plānošanas dokumenti Latvijā, it īpaši Aizsargjoslu likums, to vispārinājuma dēļ nerespēktē piekrastes situācijas dažādību, liekot vienā maisā Jūrmalu un Jūrmalcietu, stāvkraustu un randu pļavas, Ainažus un Bolderāju, ieslēdzot Eiropas ainavu konvencijas pamatnostādnes aizsardzības važās. Kā zināms plānošanai mūsdienās jāoperē galvenokārt ar daudzveidības, identitātes un attīstības jēdzieniem, „...īstenojot tos savstarpēji vienojoties ekonomikas un sociālajā jomā” [1].

Atsevišķas parādības nereti tiek izceltas (biotopi, erozijas procesi) kamēr cita, tikpat būtiska informācija atstāta novārtā, piemēram, akumulācija „...Lēzeno jūras krastu attīstību pēdējo divu desmitgadu laikā raksturoja akumulācijas pārsvars” [2]. Domājot globālāk - publiskajā telpā „...ar trauksmes cēlēju paniku mēs esam bloķējuši saprātīgus risinājumus, un tas noved pie sliktas politikas.” [3]. Tādejādi detālplānojums kā vienīgais plānošanas etaps, kur varētu individualizēt, padziļināt un precizēt teritorijas plānojuma risinājumus, respektējot konkrētas vietas identitāti praktiski, tiek izslēgts no aprites.

Aizsargjoslu likuma kārtējo grozījumu izstrādes laikā Mērniecības un teritorijas plānošanas uzņēmums „Metrum”, izmantojot speciālo aerofotografēšanas aparātūru, ir veicis lidojumus virs Rīgas līča un Baltijas

jūras piekrastes zonas Latvijas teritorijā. Uz iegūtajiem ortofoto materiāliem apkopojot atsevišķo piekrastes pagastu plānojumos noteiktās aizsargjoslas un salīdzinot tās ar atbilstoši spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem ģenerēto, varam konstatēt, ka „...kopumā situācija ir apmierinoša un daļa konstatēto nepilnību, iespējams, radušās dažāda mēroga noteiktības un dažāda rakstura karšu izmantošanas rezultātā” [4].

Ministru kabineta 2008. gada 12. augusta sēdes protokolā Nr. 58 4§ noteikts uzdevums Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijai Latvijas ilgtermiņa attīstības stratēģijā iestrādāt prasību noteikt piekrastei nacionālas nozīmes teritorijas statusu un izstrādāt Piekrastes telpiskās attīstības stratēģiju, kuras ietvaros ir sagatavoti „Priekšlikumi Baltijas jūras un Rīgas jūras līča piekrastes ilgtspējīgas pārvaldības nodrošināšanai” (biedrība „Baltijas Vides Forums”) kā arī veikts Kurzemes un Rīgas plānošanas reģionu speciālistu apjomīgs darbs „Pārskati par problēmām un Konfliktsituācijām piekrastē”. Ņemot vērā, ka eksistē arī plānošanas reģionu telpiskie plānojumi, kas satur teritorijas plānojuma vadlīnijas, varētu domāt, ka piekrastes tēma ir pietiekami skaidri strukturēta un piepildīta ar zināšanām plānošanas līmenī.

Tomēr publiskajā telpā nerimst dažādu piekrastes konfliktsituāciju uzjundīšanas tendence, apstiprinot tēzi, ka konkrēti vides aspekti tikai sociālos procesos noteiktās vietās formulējas kā problēmas. Izpaliek vai arī tiek nepietiekami atspoguļoti attīstības „veiksmes stāsti”, bet galvenokārt tomēr pietrūkst skaidras nostādnes, kā antropogēno ietekmju neievērtēšana degradē vides daudzveidību un ka procesu kvalitātes uzturēšanai tieši iesaistītais cilvēku resurss ir nepietiekams. Tā sauktā „ieinteresētā” jeb „skartā sabiedrība” var pildīt „sargsuņa” lomu publisko interešu aizstāvībai, bet korekts uzstādījums prasa risināt lokālas problēmas

detalizēti, saglabājot kopējo vērtību sistēmu un ērtu iespēju dažādu līmeņu interešu un dalībnieku interaktīvai iesaistei plānošanas procesā.

Lai risinājumi būtu individuāli, attiecīgo prasību definēšana teritorijas plānošanas praksē ir deleģēta detālplānojumiem, bet pastāvot to reālai finansēšanas iespējai, no ierosinātāja grūti prasīt kvalitatīvo rādītāju vai papildus aprobežojumu sloga palielināšanu publiskās telpas vērtības pieaugumam. Joprojām pastāv plānošanas sistēmas līmeņu nesaiste, ko vēl vairāk pastiprina pragmatiskas lokālas vienošanās, iespējamā aizsargjoslas jēgas izpratnes sašaurināšana, detalizācijas un tiesisku argumentu trūkums likuma līmenī, lai realizētu aprobežojumus, kas neizbēgami ir viena no teritorijas plānošanas konsekvencēm piekrastē.

Precīzāk tas izteikts citātā no kādas interneta diskusijas „...Plānošanas līmeņi nav nekāda “matrjoška”. Vienīgais līmenis, kur pastāv detalizācija, ir vietējais, kad teritorijas plānojumu ir iespējams detalizēt ar detālplānojumu.” [5]. Tikai detālplānojumu līmenī var tikt izvērtēta teritorijas plānojumos atļautā/plānotā publisko funkciju ainavekoloģiskā kapacitāte. Antropogēnās slodzes un to izpausmes līdz šim reti nonākušas pētījumu redzeslokā, līdz ar to nepieciešamā infrastruktūra, un aprobežojumi teritorijā nav pietiekami formalizēti, lai tiktu pielietoti teritorijas normatīvajā plānošanas un monitoringa praksē. Kaut arī Eiropas kontekstā dažādu indikatoru mērījumu mērogs Latvijas krastā var likties nenozīmīgs, tomēr gan katrā atsevišķā vietā, gan Latvijas piekrastes konkurētspējai kā resursam kopumā tas var izrādīties kritisks. Tas pamato modelēšanas pieeju kā pieņemamāko un ilgtspējīgāko metodi gan konkrētās vietās, gan konkurences areālā.

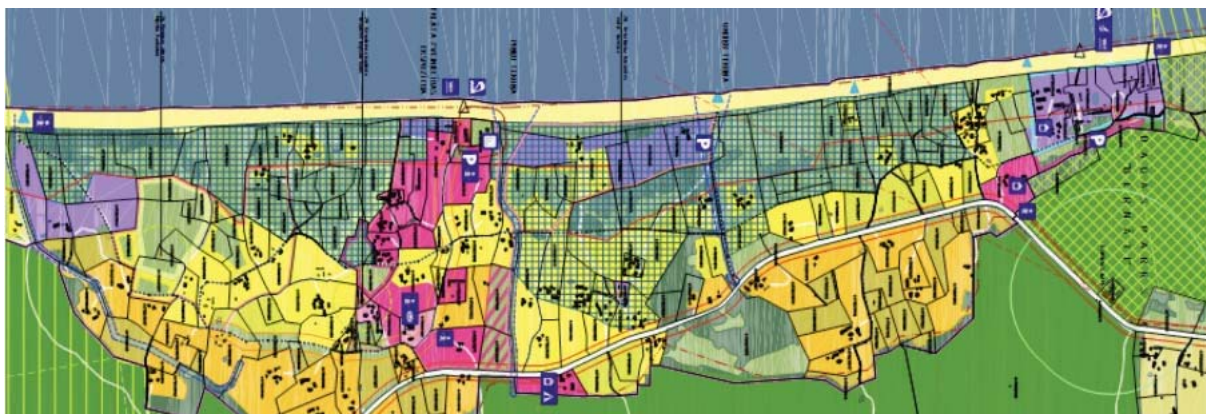
APF veiktajos piekrastes attīstības modelēšanas projekta etapos ir attīstīts arhitekta radošajai sūtībai atbilstošs skatījuma rakurs – darīt vietas labākas no teritoriju kā vērtību kopuma analīzes uz plānoto piekrastes pieejamības tīklu, kas nodrošina kultūrainavas lietojumu gan iedzīvotājiem, gan apmeklētājiem, respektīvi - kultūrainavu, kāda tā plānota caur šo ekspozīcijas un uztveres prizmu, nevis tikai no vērtību esamības, bet gan to fiziskās pieejamības un vizuāli - ainaviskās ekspozīcijas kvalitātes kritērijiem, kā arī eventūālajām slodzēm.

Iepriekšējos projekta etapos ArcMap 9.3 ir izveidota ģeogrāfiskās informācijas sistēma, ietverot visu šobrīd pieejamo ģeotelpisko informāciju piekrastē. Šajā projekta etapā ir savietoti visu piekrastes pagastu teritoriju plānojumi Baltijas jūras krastā, kas, kā jau to bija iespējams prognozēt, leģendu nesavienojamības dēļ veido visai raibu kopainu. Tā tomēr dod iespēju ekspertu līmenī interpretēt atļauto plānoto situāciju attīstību un konsekvences konkrētās ainavu situācijās. Latvijas krastu aptver arī pietiekami plaši lokālie pētījumi un informācija par dabas procesiem, biotopiem, projektiem u.c. Visa pieejamā kartogrāfiskā informācija tiek ietverta ĢIS un, kombinējot to ar vizuālo situāciju fotofiksācijām, tiek radīti trīsdimensiju modeļi un ainavu ekrāni konkrētās „stratēģiskās situācijās”.

Balstoties uz šīs platformas, ir realizēts arī darba uzdevums arhitektūras profesionālās programmas studentiem teritoriju plānošanas specializācijā „Arhitektūras (arhitekta) loma Latvijas piekrastes telpiskajā attīstībā” ar mērķi piedalīties nacionālas nozīmes aktuālo plānošanas nosacījumu un telpiskā ietvara veidošanā īpašās profesionālās darbības teritorijās un iegūt specifiskas zināšanas plānošanai Latvijas piekrastē, kā arī atrast „arhitektūras formātu plānošanā” un definēt arhitekta vietu plānošanas procesā, vizualizējot publiskās telpas vērtības, kritērijus un prasības. Šī pieeja paver jaunu iespēju plānošanai iznākt no verbālā, plakanā formāta un atvērties ar konkrētu vietu saistītā vīzijā, kļūst saprotamai.

Atsevišķos modeļus apvienojot Google Earth vidē, tiek nodrošināta ērta datu apmaiņa ar sabiedrību un demonstrēta arhitekta kā “publiskās telpas advokāta” loma piekrastes attīstībā un identitātes saglabāšanā. Precīzu datu kopuma izveidei un apmaiņai ar pašvaldībām un attīstītājiem tiek izmantots ArcReader Esri formāts

Tomēr ir arī vietas, kuru vērtību saglabāšanai var nepietikt ar Aizsargjoslu likumu un telpisko modelēšanu. Īpašā situācijā ir Nīcas pagasta Jūrmalciems. Tā ir vieta, kas varētu kalpot par kvalitātes centru, vienojot īpaši aizsargājamas dabas teritorijas - Papes dabas parku, Bernātu dabas parku, kas pats par sevi kļūst par „problēmu teritoriju” nacionālā līmenī, nespējot nodrošināt nepieciešamo kapacitāti un pamazām kļūstot par citas mentalitātes

1. att. Atļautās plānotās izmantošanas kartes fragments. Jūrmalciems, Nīcas pagasts

Fig. 1. A fragment of a map showing permitted planned utilisation. Jūrmalciems, Nīca parish

kaimiņu ietekmes zonu. Šeit jau starptautiskā kontekstā jāpanāk vienošanās par vērtībām, kuru dēļ teritorijas plānojuma līmenī Jūrmalciema plānojumā ir iestrādāti būtiski aprobežojumi piekrastes īpašumiem, kas var izrādīties par vājiem un nepietiekamiem kultūrainavas saglabāšanai. Zināmas šaubas par šīs tiesiskās situācijas „noturību” jau 1998. g. ir paudusi arī Ilma Čepāne, sakot: „...no vienas puses, īpašnieks ir tiesīgs iebilst, piemēram, par aizsargjoslu noteikšanu uz viņa zemes, jo Aizsargjoslu likums paredz, ka aizsargjoslas noteikšanas metodiku nosaka Ministru kabinets” [6].

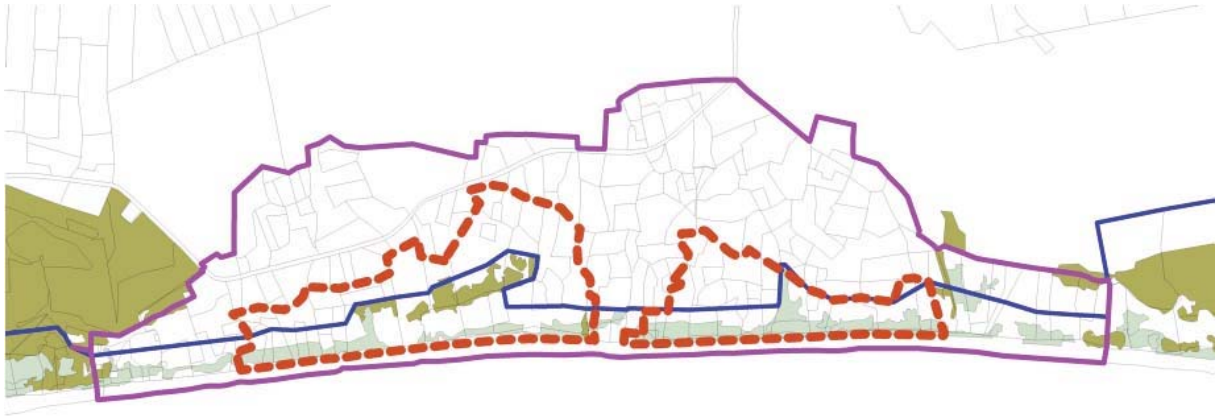
Jūrmalciema gadījums uzskatāmi pierāda kopēja ciema detālplānošanas procesa un vizuālas argumentācijas nepieciešamību, jo pagasta teritorijas plānojuma nosacījumi nepietiekami detalizē katru atsevišķa ciema specifiku, kas Nīcas pagasta 7 ciemos ir krasi atšķirīga. Atļautās plānotās izmantošanas kartes fragments skatāms 1. attēlā.

Lielākajā daļā piekrastes gadījumu aprobežojumu apjoms, kas nepieciešamas kultūrainavas saglabāšanai un publisko funkciju nodrošināšanai, ir proporcionāli ļoti liels, kamēr kompensācijas mehānisma samērīguma nodrošināšanai vietējā līmenī praktiski nav. Ja likums neietver būtiskos kritērijus – kultūrainavu un identitāti, tad pietrūkst argumentu aprobežojuma radīšanai plānošanas procesā vietējā līmenī, un pieņemtie aprobežojumi var tikt apstrīdēti.

Aizsargjoslas, kas noteiktas atbilstoši aizsargjoslu likuma prasībām, un plānojumā reāli aprūtinātās teritorijas proporcijas skatāmas 2. attēlā. Savukārt mehāniska aizsargjoslas

noteikšana var radīt lineāru telpisku efektu, kas arī ir pretrunā ar iedibināto vēsturisko apbūves principu. Līdzīga situācija ir izveidojusies Sakas novada Akmensragā, kur neskartas dabas un attīstības katalizatoru attiecību scenāriju neizdevās realizēt, nosakot koncentrēta ciema statusu. Rezultātā skaidri redzama cilvēka faktora nepieciešamība identitātes un unikālu dabas ainavu saglabāšanai, kas telpiski degradējas, jo perimetrā gar krasta kāpu aizsargjoslu veidojas retinātas apbūves loks bez kvalitatīvi izteikta centra. Akmensraga bāka drīz būs jāglābj ar dārgiem krasta stiprināšanas paņēmieniem, bet tā vietā, lai ieguldījumu rezultātā kalpotu kā izcils apmeklējuma objekts, nodrošinot koncentrētu, pieprasījumam atbilstošu kvalitāti Ziemeļpusē dabas liegumā, vieta paliek bez cilvēkiem centrā. Nav pamata apšaubīt, ka korekta un tiesiska plānošana visos līmeņos prasa ietvert iespēju modelēt un realizācijā kontrolēt jebkuru plānoto vietu pretstatā neorganizētam publiskumam pakļautām teritorijām.

Diemžēl Latvijā piekrastes zonā līdz šim ir pieaugusi plānošanas fragmentācija, pašvaldībām savu autonomo funkciju teritorijas attīstības plānošanā deleģējot atsevišķiem attīstītājiem, neuzdrošinoties noteikt pietiekamu teritoriālu un interešu saskaņošanai nepieciešamu aptvērumu. Īpašās apdzīvoto vietu identitātes, apdzīvojamības struktūras un arhitektūras jautājumi līdz ar to izpaliek. Daudzkārt tiek pausts viedoklis, ka piekrastes telpiskajā attīstībā visskaidrāk izpaužas kopējās ilgtspējīgas attīstības principu realizācijas problēmas un ceļi mērķu sasniegšanai. Latvijas piekrastes situācijas analīzei kā aktuālas var tikt izvirzītas sekojošas tēmas:

2. att. Aizsargjoslas, kas noteiktas atbilstoši aizsargjoslu likuma prasībām un plānojumā reāli aprēķinātās teritorijas proporcijas Nīcas pagasta Jūrmalciemā

Fig. 2. The proportion of the protective belts that have been determined according to the requirements of the Protection Zone Law and the territories to which the actual restrictions apply in the plan in Jūrmalciems, Nīca parish

- 1) Piekrastes tēmā vispiesārņotākā ir publiskā (mediju, zināšanu un priekšstatu) telpa, kas jāatbrīvo no aizspriedumiem, intrigām, meliem, un aizvainojumiem. Piekrastē nedzīvo ļaudari, kas jāprobežo nezkādai sabiedrībai par labu.
 - 2) Piekrastes iedzīvotāju (cilvēkresursu) kvalitāte ir būtiskākais trūkstošais segments gan kvalitātei, gan ilgtspējībai, ko piekraste ir zaudējusi šo 50 g. laikā. Tikai saprotot un novērtējot cilvēka vides vietu un nozīmi, var runāt par piekrastes ilgtspēju, konkurenci un attīstību.
 - 3) Piekraste ir dažāda, tās plānošanas uzdevumi sastāv no dažādām stratēģiskām situācijām, kur katrai ir savs adresācijas līmenis un prioritātes. Ģeneralizācija var tikt veikta strukturējot šīs stratēģiskās situācijas nevis sākot ar kopējo vienādošanas paņēmieni.
 - 4) Piekrastes attīstībai resursi ir jūrā – starptautiskajā telpā, nevis Rīgā. Vietējam patēriņam būtu jānodrošina eksistences bilance.
 - 5) Plānošana ar moderno tehnoloģiju palīdzību var kļūt par vidutāju jebkura mēroga telpisku lēmumu pieņemšanā, patiesas un konkrētas informācijas lietošanā.
 - 6) Administratīvi teritoriālās reformas ietvaros jāveicina apdzīvotuma struktūru attīstība iekšzemes virzienā, nodrošinot labu piekļuvi piekrastei, bet pasargājot to no tranzīta plūsmām (Kolkas struktūrplāna piemērs);
 - 7) Maksimāli jā saglabā arī vēsturiski veidoto lineāro apbūves struktūru. Stratēģiskās vietas (piemēram, dzelzceļa līnijas trakts ar bijušajām staciju vietām) no Liepājas līdz Mazirbei var kalpot par perfektu tūrisma koridoru (vēsturisko vienojošo asi), izvietojot bijušo staciju vietā tūrisma objektus (renovējot stacijas – dzelzceļa jaunā elpa)
 - 8) Nacionālā līmenī piekrastē jānodrošina pietiekama zināšanu kapacitāte, kas publiski atvērta ĢIS informācijas veidā kalpotu gan pārvaldībai, gan attīstībai un marketingam, gan aizsardzībai.
 - 9) Jāpieņem lēmumi par mūsdienīgas plānošanas tehnoloģiju infrastruktūras veidošanu, kas ievērojami ļaus uzlabot valsts un pašvaldību darbību plānošanā un nepieciešamo zināšanu līmeni, kur tas nepieciešams konkrētām rīcībām.
- Latvijas piekrastes apdzīvotuma struktūras optimizācijai, identitātes un konkurētspējas saglabāšanai nepietiek ar aizsardzības režīma noteikšanu, ja vienlaicīgi netiek panākta dinamiska un koncentrēta attīstības pārvaldība ar pietiekamu kapacitāti, ko varētu veicināt uzsāktā administratīvi teritoriālā reforma.
- Tādēļ, arvien vairāk pieaugot prasībām pēc kvalitatīvas vides un garantētiem, paredzamiem attīstības scenārijiem gan katrā konkrētā vietā,

gan piekrastē kopumā, par galveno kritēriju perspektīvai plānošanai kļūst konkurētspējas veicināšana caur kvalitāti plānošanas procesā un definētām telpiskās perspektīvās attīstības iespējām ar holistisku pieeju procesam, kas integrētu pieejamās zināšanas un cilvēku kā neatņemamu šīs teritorijas vēstures un ilgtspējības garantu.

Visbeidzot - Piekrastes likums ar atsevišķo vietu individuāliem noteikumiem detālplānojumu formātā un atbilstošā mērogā lielākajai daļai Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju, nodrošinātu piekrastes nozīmībai atbilstošu tiesisko ietvaru un ambīcijas.

DEVELOPMENT OF THE BALTIC SEACOAST AS ONE OF THE ESSENTIAL FACTORS IN PRESERVATION OF UNIQUE QUALITIES OF THE LOCAL SCENERY

J. Briņķis, I. Strautmanis, E. Bērziņš

Keywords: spatial planning, quality of special environment, spatial modelling, monitoring of planning

A tendency to diminish the importance of the coastal protection belt along the Baltic Sea, perceiving it as a simplified regulatory norm and imposing restrictions on the basis of individual factors what can be seen at the legislative level as well as at the level of local activities, may become one of the major threats for preservation of the unique qualities of the coastal area. Natural, cultural and historical landscapes are irretrievably losing their spatial logic, but fragmentation and psychological estrangement distort the scenery and often turn into emotional and physical barriers for enforcement of public law.

The previous planning documents issued in Latvia, especially the Protection Zone Law, are too generalised and do not respect the diversity of the coastal situation, applying the same regulations to Jūrmala and Jūrmalciems, outcrops and coastal meadows, Ainaži and Bolderāja, putting them into the protection chains imposed by the guidelines of the European Landscape Convention. It goes without saying that today the planning should be based on the concepts of diversity, identity and development "...implementing them by common accord with economic and social sectors" [1].

Very often attention focuses on individual aspects (biotopes, erosion), while other information of similar importance is neglected, e.g. accumulation, "...Over the last twenty years, accumulation has prevailed in development of gently sloping seashore" [2]. Thinking more globally – in the public space, "...panicking like

scaremongers, we have blocked all reasonable solutions what leads to bad policy" [3]. Thus, a detail design as the only stage of planning where solutions of spatial planning can be individualised, expanded and specified, respecting the identity of a particular place, has been practically excluded from the circulation.

During the elaboration of new amendments to the Protection Zone Law, the company Metrum specialising in land survey and spatial panning, using special equipment took aerial photographs of the Riga Gulf and the Baltic Sea coastal zone in the territory of Latvia. Ascertaining on the basis of the acquired orthophoto materials the protection zones determined in the plans of individual coastal parishes and comparing them with those falling in this category according to the corresponding normative acts in force, we can conclude that "...in general, the situation is satisfactory and part of the identified shortcomings might have arisen as a result of using differing scales and different types of maps"[4].

Minutes N° 58 §4 of the session of the Cabinet of Ministers of 12 August 2008 set the task for the Ministry of Regional Development and Local Government to introduce into a long-term strategy for the development of Latvia a requirement to assign a status of a territory of national significance to the coastal area and to develop a strategy for its spatial development. Within its framework "Proposals for Sustainable Administration of the Coastal Area along the Baltic Sea and the Gulf of Riga" ("The Baltic Environmental Forum") were prepared together

with a voluminous report “The Outline of Problems and Conflict Situations in the Coastal Area” that was drawn up by the specialists of Kurzeme and Riga planning regions. In view of the existence of spatial plans of the planning regions, which contain guidelines for spatial planning, we may assume that the coastal theme is well structured and filled with knowledge at the planning level.

Nevertheless, there is still a tendency in the public space to set off conflict situations, proving the thesis that certain environmental aspects evolve into problems only in certain areas defined by social processes. However, there are almost no “success stories” of development or they have insufficient coverage, though mostly, there is no clear realisation that underestimation of anthropogenic influences is degrading the diversity of the environment and that human resources directly involved in maintaining the quality of the processes are insufficient. The so-called “interested” or “concerned society” may act as “a watchdog” protecting public interests, while it would be more sensible to solve local problems in a detailed way, retaining the system of common values and providing an opportunity for interactive involvement of different levels of interests and participants in the planning process.

To make solutions individual, definition of the respective requirements in the spatial planning is the task of detail designs, but as they are likely to be financed, it is difficult to require the initiator to increase qualitative indices or determine additional restrictions in order to raise the value of the public space. There is still an incongruity among stages of planning system aggravated even more by pragmatic local agreements, possible narrowing of a concept of a protection belt, the lack of detailed elaboration and legal arguments for applying restrictions at the legislative level what inevitably influences the spatial planning in the coastal regions.

The same idea was more precisely formulated in some internet discussion: “...Planning stages do not follow the “matryoshka” principle. Detailed elaboration exists only at a local level, where the detail design is used as a means for specification.” [5]. Only at the detail design level, the landscape and ecological capacity of the public functions permitted/planned in the spatial plans can be assessed. So far, anthropogenic loads and their manifestations have been rarely studied, thus, the necessary infrastructure and restrictions

in the territory are not properly formalized in order to be applied in the official spatial planning and monitoring practice. Although in the European context, the measurement scale of different indicators may seem insignificant for the Latvian coastal areas, yet in each area as well as for the competitiveness of the Latvian seacoast as for the resource in general, it may prove to be crucial. It substantiates the modelling approach as being the most acceptable and sustainable method both in individual places and in the competition area.

Elaborating a model of coastal development at the Faculty of Architecture and Urban Planning, the essence of the architect’s creative mission was established – to make places better, analysing territories as a set of values and creating the planned network for access to the coast and the cultural scenery for both residents and visitors, i.e. the cultural scenery that is planned through this prism of exposition and perception, not only according to the criteria of the existing values, but also their physical accessibility and the quality of the visual landscape exposition, as well as according to the eventual loads.

A geographic information system (GIS) has been established with ArcMap 9.3 in the previous stages of the project, including all currently available geospatial information on the coast. At this project stage, spatial plans of all parishes located at the coast of the Baltic Sea were combined, and as it was anticipated, quite a multi-coloured picture was acquired due to incongruity of the legends. However, it gives an opportunity for the experts to interpret the development of the permitted/planned situations and foresee consequences in the particular landscape situations. A sufficient number of local studies have been performed along the Latvian seacoast providing information about different natural processes, biotopes, projects and so on. All available cartographic information is included in the GIS and combining it with the photo fixations of visual situations, 3D models and landscape screens in the particular “strategic situations” are created.

This platform served as a basis for realisation of the work assignment “The Role of Architecture (Architect) in the Spatial Development of the Coastal Areas of Latvia” for the students of professional architectural programme specialising in spatial planning. Its aim was

to involve students in the development of new planning conditions and spatial framework of national importance for the specific territories of professional activity and to acquire special knowledge on the planning in the coast areas of Latvia, as well as to find “the architectural format in planning” and to define the place of an architect in the planning process, visualising values, criteria, and requirements of the public space. This approach opens new opportunities for planning and allows it to come out of the flat, verbal format and become a clear, intelligible vision for a particular place.

The separate models combined in the Google Earth programme ensure an easy exchange of data with the public and demonstrate the role of the architect as “an advocate of the public space” in the coastal development and preservation of its identity. ArcReader Esri format is used for compilation of precise data and its exchange with local governments and developers.

However, there are also places where the Protection Zone Law and spatial modelling may be insufficient for preservation of their values. The situation is complicated in Jūrmalciems, Nīca parish – a place that may serve as a centre of quality, uniting the specially protected nature territories – Pape Nature Park, Bernāti Nature Park, but what becomes the “problematic territory” at the national level, being unable to ensure the necessary capacity and gradually becoming a zone of influence of the neighbours with other mentality. Here, already in the international context the agreement should be reached on the values that were taken as a basis for incorporation of the serious restrictions for properties located in the coastal area in the spatial plan of Jūrmalciems, what may turn out to be weak and insufficient for preservation of the cultural landscape. Ilma Čepāne expressed certain doubts regarding the “stability” of this legal situation already in 1998, saying that “on the one hand, the owner has a right to object, for example, to the determination of protective zones on his property because according to the Protection Zone Law, the methodology for determination of protection zones is defined by the Cabinet of Ministers” [6].

The case of Jūrmalciems clearly proves the need for a single detail design process for the village and visual argumentation because the requirements of the parish’s spatial plan are not sufficiently detailed and do not take into

account the specific nature of each village what differs considerably in the seven villages of Nīca parish. A fragment of a map of permitted planned utilisation is shown in Figure 1.

For the most part the restrictions required for the preservation of cultural landscape and provision of public functions in the coastal area proportionally are very large, while there is practically no mechanism for appropriate compensation at the local level. If the law does not include essential criteria – cultural landscape and identity, there are no arguments for application of the restriction in the planning process at a local level and the adopted restrictions may be disputed.

Figure 2 shows the proportion of the protective belts that have been determined according to the requirements of the Protection Zone Law and the territories to which the actual restrictions apply in the plan. At the same time mechanic determination of protective belts may create a linear spatial effect what also contradicts the established historical principle of construction. A similar situation is in Akmensrags, Saka parish, where an attempt to model a scenario of proportion between the pristine nature and the development catalysers failed, keeping with a status of a dense village. As a result the need for a human factor is evident for preservation of the identity and unique natural scenery what is degrading spatially as a circle of a scarcely built-up area without a clear centre is forming along the protective belt of the coastal dune. Soon for the salvage of the Akmensrags lighthouse expensive coast reinforcement methods will be needed, but instead of serving as a unique tourism object and ensuring the quality appropriate for the demand in the Ziemeļu Nature Reserve following the investments, the place remains without people in the centre. There is no reason to doubt that appropriate and judicial planning at all levels includes a possibility to model and control in realisation any planned area as opposed to the territories subjected to unorganised public access.

Unfortunately, since the local governments entrust their autonomous function in spatial planning to individual developers without defining a certain framework for harmonisation of territorial considerations and interests, so far the fragmentation of planning has increased in the coastal area in Latvia. Thus, unique

identities of populated areas, structures of population distribution and architectural issues are left out of consideration. Very often opinions can be heard that the overall problems in realisation of sustainable development principles and ways for achieving the goals most clearly show in the spatial development of coastal areas. For the analysis of the situation in the coastal areas of Latvia, the following themes may be proposed:

- 1) The coastal theme is the most contaminated public space (with media, knowledge and notions) that must be freed from prejudices, intrigues, lies and insults. The coastal area is not inhabited by scoundrels who must be restricted for the benefit of some obscure society.
- 2) The inhabitants of the coastal areas (the quality of human resources) are the most essential missing element both for the quality and sustainability which the coastal area has lost over those 50 years. Only understanding and evaluating the place and importance of the human living space, we may speak about the sustainability, competitiveness and development of the coastal area.
- 3) The coastal area is diverse, its planning tasks include various strategic situations where each of them has its own target level and priorities. Generalisation may be performed by structuring these strategic situations and not by starting with a collective equalizing method.
- 4) The development resources of the coastal area are in the sea – in the international space, not in Riga. The existence balance should be ensured for the local consumption.
- 5) Planning via application of modern technologies may become a mediator in making of spatial decisions at any level, in use of true and specific information.
- 6) The development of the population distribution structure in the inland direction should be facilitated within the framework of the administrative and territorial reform ensuring a good access to the coastal area but protecting it from transit flows (an example of the structural plan of Kolka).
- 7) The historically established linear structure of built-up areas should be preserved as much as possible. The strategic places (e.g. the railway track with the former stations) from Liepāja till Mazirbe may serve as a perfect tourism corridor (a historical uniting axis) setting up tourism objects instead of the former stations (renovating station buildings – a new breath to the railway).
- 8) At the national level a sufficient capacity of expertise must be ensured in the coastal areas what would serve in a form of a publicly accessible GIS for administration, development, marketing and protection.
- 9) The decisions should be made regarding establishment of a modern infrastructure of planning technologies what would allow improving considerably the actions of the state and municipalities in planning and ensuring the necessary level of expertise where it is required for specific actions.

The application of the protection regime is not enough for optimisation of the population distribution structure in the coastal areas of Latvia and preservation of identity and competitiveness if simultaneously a dynamic and focused administration of development with sufficient capacity is not realised what may be fostered by the initiated administrative and territorial reform.

Therefore with the growing demands for high-quality environment and guaranteed, predictable development scenarios in each particular place and in the coastal area in general, the main criterion for prospective planning is the increase of competitiveness through quality in planning process and defined possibilities for prospective spatial development with a holistic approach to the process that would integrate the available knowledge and human resources as an integral guarantee for the history and sustainability of this territory.

Finally, the coastal areas law with the individual regulations for separate areas in a form of detail designs and in corresponding scale, as for the most part of the specially protected nature territories, would ensure a proper legal framework and ambitions appropriate for the significance of the coastal areas.

Literatūra References

1. Latvijas Republikas Likums Par Eiropas ainavu konvenciju // Latvijas Vēstnesis. – 2007. – 18. apr. – 1. lpp.
2. Torklere A. Latvijas mūsdienu lēzeno jūras krastu virsūdens daļas dinamika. Promocijas darbs doktora grāda iegūšanai. Kopsavilkums. – Rīga: LU Ģeogrāfijas un zemes zinātņu fakultāte, 2008. – 35 lpp.
3. Lomborgs B. Zaļā inkvizīcija // Sestdiena. Dienas pielikums. – 2008. – 25. okt. – 2. lpp.
4. Kjahjare, I., Markots, A. Piekrastes pašvaldību teritorijas plānojumos noteiktās Baltijas jūras un Rīgas jūras līča piekrastes aizsargjoslas konstruēšanas uz 2007.g. radītā M1: 2000 ortofoto, tās atbilstības izvērtējums atbilstoši aizsargjoslas noteikšanas metodikai. Valsts programmas „Vides aizsardzības projekti” projekts. Rīga, 2009. (Projekts deponēts VIDM).
5. Čepāne, I. Par Centrālās zemes komisijas kompetenci zemes reformas beigu posmā // Jurista vārds („Latvijas Vēstneša” pielikums). – 1998. – Nr.13. – 23. lpp.

Jānis Briņķis

Professor, Dr.arch.

Riga Technical University, Faculty of Architecture and Urban Planning

16 Āzenes Str., LV-1048, Riga, Latvia

Phone: +371 67089114

Fax: +371 67089130

E-mail: brinkis@bf.rtu.lv

Ivars Strautmanis

Professor, Dr.habil.arch.

Riga Technical University, Faculty of Architecture and Urban Planning

Department of Architecture and Town planning

16 Āzenes Str., LV-1048, Riga, Latvia

Phone: +371 67089256

Fax: +371 67089130

E-mail: af@bf.rtu.lv

Egons Bērziņš

Docent, Dipl.arch.

Riga Technical University, Faculty of Architecture and Urban Planning

Department of Architecture and Town planning

16 Āzenes Str., LV-1048, Riga, Latvia

Phone: +371 67089116

Fax: +371 67089130

E - mail: af@bf.rtu.lv

J. Briņķis, I. Strautmanis, E. Bērziņš, Baltijas jūras piekrastes zonas attīstība kā viens no būtiskiem faktoriem vietējās ainaviskās savdabības saglabāšanā

Raksta mērķis – nesašaurinot piekrastes aizsargzonu un noteikt Baltijas jūras piekrastes apdzīvojuma sistēmas būtiskākos arhitektoniski telpiskās transformācijas virzienus, saglabājot labvēlīgu un ilgspejīgu dzīves, darba un atpūtas vidi. Līdz šim teritorijas plānojums bieži tika uzskatīts par formālu procedūru radītu, aprobežojošu dokumentu, kas piekrastes gadījumā veidots, galvenokārt dabas aizsardzībai pieskaņojot to aizsargjoslu likuma definīcijām. Prakse ir pierādījusi, ka formālu tiesisku procedūru ievērošana (arī lietojot terminu „sargāšana”) vien negarantē leģitīmu rezultātu sabiedrības līdzsvarotas attīstības interesēs. Tādēļ, arvien vairāk pieaugot prasībām pēc kvalitatīvas vides un garantētiem, paredzamiem attīstības scenārijiem gan katrā konkrētā vietā, gan piekrastē kopumā. Par galveno kritēriju perspektīvai plānošanai kļūst konkurētspējas veicināšana paugstinot kvalitāti plānošanas procesā un definētām telpiskās perspektīvās attīstības iespējām, kas integrētu gan pieejamās zināšanas un cilvēku kā neatņemamu šīs teritorijas vēstures un ilgtspējības garantu. Šādas situācijas atrisināšana prasa risināt konkrētu problēmu iedziļinoties (ieejot) tajā. Piedāvātais vizuālās modelēšanas veids balstīts uz jauna un visiem pieejama GoogleEarth modeļa pielietojumu, kas piekrastes plānojumos ar to pastāvīgi mainīgo situāciju varētu būt vis ilgtspējīgākais, ērtākais un pieejamākais visur un visu līmeņu dalībniekiem vienlaicīgi gan plānošanas procesā gan monitoringam lielos un lokālos modeļos neatkarīgi no to mērogiem. Plānošana kļūst atvērta un tās rezultāti vizuāli prognozējami. Telpiskās plānošanas metodes rezultātā nacionālā plānojuma līmenī būtu iespējams iestrādāt kopējo vērtību sistēmā balstītu stratēģiju kas, respektējot unikālo atsevišķā vietā, nodrošinātu ilgtspējīgu attīstību Latvijas piekrastei kopumā.

J. Briņķis, I. Strautmanis, E. Bērziņš, Development of the Baltic Seacoast as One of the Essential Factors in Preservation of Unique Qualities of the Local Scenery

The aim of the article – without narrowing the coastal protection belt, to determine the most essential architectural and spatial directions for transformation in the population distribution system along the Baltic seacoast, preserving a favourable and sustainable living, working and recreational environment. So far the spatial plan was very often regarded as a restricting document generated by formal procedures, what in the case of coastal areas, was made mostly adjusting it to the definitions of the Protection Zone Law for the nature protection needs. The practice has shown that observance of formal legal procedures (also using the term “protection”) does not guarantee a legitimate result in the interests of balanced development of the society. Therefore with the growing demands for high-quality environment and guaranteed, predictable development scenarios in each particular place and in the coastal area in general, the main criterion for prospective planning is the increase of competitiveness through quality in the planning process and defined possibilities for prospective spatial development what would integrate the available knowledge and human resources as an integral guarantee for the history and sustainability of this territory. The solution of this situation requires solution of concrete problems probing into them. The offered method of visual modelling is based on a new and publicly accessible GoogleEarth programme that can be the most sustainable, convenient and accessible means for the planning in coastal territories with their ever-changing situation for the employees at all levels both in the planning process and for the monitoring in large and local models irrespective of their scale. The planning becomes open and its results are visually predictable. The method of spatial planning would allow incorporating the strategy based on the common system of values at the national planning level, what, respecting the unique qualities of an individual place, would ensure sustainable development for the coastal areas of Latvia in general.

Я. Бринкис, И. Страутманис, Э. Берзиньш, Развитие прибрежной зоны Балтийского моря, как одной из решающих факторов сохранения локального пространственного своеобразия

Общая цель статьи в условиях дифференцированного развития определить важнейшие направления архитектурно-пространственной трансформации жилищной системы прибрежной зоны Балтийского моря, сохраняя наиболее благоприятные и долговременные условия для работы и отдыха среде. До сих пор территориальное планирование неоднократно рассматривалось как формальная процедура для того, чтобы согласовать природно-охранные мероприятия с дефинициями законов охранных зон. Однако, как показывает практика, соблюдение формальных процедур само по себе ещё не гарантирует легитимный результат охраны общественных интересов. В современных условиях главным критерием перспективного планирования всё чаще становится развитие конкурентноспособности, постепенно повышать качество планировочного процесса в целом. Предлагается модель визуального моделирования в основном базируется на использовании новейшей модели GoogleEarth, которое доступно практически всем участникам планировочного процесса. В результате планирование территории становится открытым и визуально прогнозируемым. На уровне национального планирования это позволит разработать стратегию общих ценностей, которые в свою очередь обеспечит долговременность планировочных мероприятий прибрежной зоны Балтийского берега в целом.